

שלום-עליכם

מאָטל-פייסי דעם חזנס

קאָפיטל 7

מיר פֿאַרפֿלייצן די וועלט מיט טינט

א.

אוי, בין איך געווען אַ נאַר! דערפֿאַר וואָס איך האָב פֿאַרקויפֿט ניט אַזאַ גוטן קוואַס, האָב איך געמיינט, אַז מע וועט מיך קעפֿן! צום סוף-גאַרנישט. אומזיסט איבערגעשראַקן. יענטע מעג פֿאַרקויפֿן חלב פֿאַר גענזנשמאַלץ? און גדליה דער קצב האָט ניט געהאַדעוועט די שטאַט אַ קיילעכיק יאָר מיט טרפֿה פֿלייש? אַזוי האָט אונדזער שכנה פעסי אויסגערעדט מיין מאַמען דאָס האַרץ. אַן אַקציע מיט מיין מאַמע! אַלצדינג נעמט זי זיך צום האַרצן. דערפֿאַר האָב איך ליב מיין ברודער אליהו. מיין ברודער אליהו פֿאַלט ניט אַראָפּ באַ זיך דערמיט, וואָס מיר האָבן זיך אַפֿגעברייט אויפֿן קוואַס. אַבי ער האָט דעם בוך, איז אים גוט. ער האָט געקויפֿט אַ בוך פֿאַר אַ רובל. דאָס בוך הייסט: "פֿאַר אַ רובל הונדערט!" ער זיצט און לערנט אים אויף אויסנווייניק. דאָרטן זיינען דאָ אַן אַ שיעור רעצעפטן, ווי אַזוי מע מאַכט טינט, ווי אַזוי מע מאַכט שוואַקס, ווי אַזוי מע טרייבט אַרויס מיין און טאַראַקאַנעס און אַנדערע מיאַסקייטן. ער רעכנט קודם-כל זיך נעמען צו טינט. טינט, זאַגט ער, איז אַ גוטער אַרטיקל. אַלע ניצן היינט טינט. סאיז היינט, זאַגט ער, אַ קלוגע וועלט. אַלע לערנען זיך שרייבן. ער איז אַ בעלן געווען פֿרעגן ביי יידל דעם שרייבער, וויפֿל גייט אַוועק ביי אים טינט? זאַגט ער: אַ פֿאַרמעגן! יידל דער שרייבער האָט אַפֿשר זעכציק מיידלעך, וואָס ער לערנט זיי שרייבן. יינגלעך לערנען ניט באַ אים. מע האָט פֿאַר אים מורא. ער שלאָגט זיך. ער שלאָגט מיט אַ ווירע איבער די הענט. מיידלעך קאָן מען ניט שלאָגן. שמייסן אַוודאי ניט. עס טוט מיר באַנג, וואָס איך בין ניט געבוירן געוואָרן בעסער אַ מיידל. ערשטנס, וואָלט איך פֿאַרשפּאַרט זאָגן קדיש נאָכן טאַטן. ס'איז מיר נמאס געוואָרן. אַלע טאַג איין זאַך. היינט וואָלט איך נישט געוויסט פֿון קיין תלמוד-תורה. אַ האַלבן טאַג גיי איך אין תלמוד-תורה. לערנען לערן איך אויפֿן שפיץ מעסער, נאָר פעטש כאַפּ איך אָן אַ שיעור. איר מיינט פֿונעם רבי? דווקא פֿון דער רביצן. איר עסק וואָס איך האָדעווע די קאַץ! איר זאָלט אַנקוקן באַ איר אַ קאַץ! -- אַ גאַטס רחמנות! תמיד איז זי הונגעריק. ניאָוקען ניאָוקעט זי שטילערהייט, מיט אַ געוויין, ווי להבדיל אַ מענטש. עס רייסט אויס אַ שטיק האַרץ! ביי זיי איז אַבער ניטאָ קיין קאַפּ

רחמנות. וואָס האָבן זיי צו איר? לאַז זי צוגיין צו עמעצן אַ שמעק טאָן-טוט מען אויף איר אַ געשריי: אַ טפרוסס! פֿליט זי אַוועק וווּ דער שוואַרצער פֿעפֿער וואַקסט. קיין קאָפּ לאַזט מען איר ניט אויפֿהייבן. אַנומלטן איז זי גאָר פֿאַרפֿאַלן געוואָרן אויף עטלעכע טעג. איך האָב געמיינט, אַז זי איז חלילה געפֿייגערט. צום סוף האָט זי זיך געקעצלט... איך קער מיך אום צו מײַן ברודער אליהוס טינט.

ב.

מײַן ברודער אליהו זאָגט, אַז די וועלט איז געוואָרן גאָר נישט דאָס, וואָס אַ מאָל. אַ מאָל, אַז מע פֿלעגט וועלן מאַכן טינט, האָט מען, זאָגט ער, באַדאַרפֿט קויפֿן גאַליש-עפעלעך, די גאַליש-עפעלעך צעקלאַפֿן, נאָך דעם קאָכן זיי אויפֿן פֿײַער, ווייס איך וויפֿל, נאָך דעם אַרײַנוואַרפֿן קופּערוואַסער: און ביכדי די טינט זאָל גלאַנצן, האָט מען נאָך געמוזט צוגעבן אַ שטיקל צוקער-אַ גאַנצער טאַרעראַם! הײַנט, זאָגט ער, איז אַזאַ חיות! איך קויף מיר, זאָגט ער, אין דער אַפֿטייק אַ "פּראָשיק" אַזעלכן מיט אַ פֿלעשל "גליצערינע", מיט דאָס אויס מיט וואַסער, אַ זיד אויפֿן פֿײַער - און פֿאַרטיק טינט. אַזוי זאָגט מײַן ברודער אליהו. ער איז אַוועק אין דער אַפֿטייק און האָט געבראַכט אַ גוזמא "פּראָשקעס" און "גליצערינע" אַ גאַנצע פֿלאַש. נאָך דעם האָט ער זיך פֿאַרשפּאַרט אין אַלקער און האָט עפעס געטאָן. וואָס-ווייס איך ניט. ס'אַ סוד. אלצדינג איז באַ אים אַ סוד. אַז ער דאַרף זאָגן דער מאַמען, למשל, זי זאָל אים געבן דאָס אייבערשטע פֿונעם שטויסל, רופֿט ער זי אַפּ אויף אַ זײַט און זאָגט איר שטילערהײַט: "מאַמע! דאָס אייבערשטע פֿונעם שטויסל". די "פּראָשקעס" מיט דער "גליצערינע" האָט ער אויסגעמישט אין אַ גאַנץ גרויסן טאָפּ (אַ נײַעם טאָפּ געקויפֿט). דעם טאָפּ מיטן געמישעכץ האָט ער פֿאַררוקט אין אויוון און האָט געבעטן די מאַמע שטילערהײַט, זי זאָל פֿאַרקײטלען די טיר. מיר אַלע האָבן געמיינט, מי-יודע וואָס. די מאַמע האָט אַלע מינוט געכאַפט אַ קוק צום אויוון. אַ פנים, זי האָט מורא געהאַט, דער אויוון זאָל ניט צעפֿאַלן ווערן אויף שטיקלעך. נאָך דעם האָט מען אַרײַנגעקאַטשעט אין שטוב אַרײַן דאָס פֿעסל פֿון קוואַס. נאָך דעם האָט מען פּאַוואָלינקע אַרויסגענומען דעם טאָפּ פֿונעם אויוון און מע האָט פּאַוואָלינקע אַרײַנגעגאַסן דאָס געמישעכץ אין פֿעסל אַרײַן. נאָך דעם האָט מען אָנגעהויבן גיסן אין פֿעסל אַרײַן וואַסער. אַז דאָס פֿעסל איז געוואָרן אָנגעפֿילט העכער האַלב, האָט מײַן ברודער אליהו אַ זאָג געטאָן: "גענוג!"- און האָט זיך גענומען צום בוך וואָס הײַסט "פֿאַר אַ רובל-הונדערט". געקוקט, געקוקט און געהײסן שטילערהײַט זיך ברענגען אַ פֿרישע פען מיט אַ ווייסן בויגן פּאַפּיר. "וואָס מע שרײַבט פּראָשעניעס"-האָט ער אַ זאָג געטאָן שטילערהײַט דער מאַמען אויפֿן אויער. אײַנגעטונקען די פען אין פֿאַס און

געגעבן אַ שרייב עפעס אויפֿן ווייסן בויגן פּאַפּיר מיט אַ דריידל און מיט אַ צוק. דאָס אָנגעשריבענע האָט ער צוגעטראַגן פֿרײַער צו דער מאַמען, נאָך דעם צו מײַן שוועגערין ברכה. די ביידע האָבן געגעבן אַ קוק אַרײַן און אַ זאַג צו אים :

סע שרייבט! –

באַלד נאָך דעם האָט מען זיך גענומען ווידער צו דער פֿרײַערקער אַרבעט. אָנגעגאַסן נאָך אַ פּאַר עמער וואַסער, האָט מײַן ברודער אליהו אויפֿגעהויבן די האַנט: "גענוג!" ווידער אַ מאָל אײַנגעטונקען די פען אין פּאַס, ווידער אַ מאָל געגעבן אַ שרייב אַרײַן אין ווייסן פּאַפּיר אַרײַן און ווידער אַ מאָל צוגעטראַגן דאָס אָנגעשריבענע פֿרײַער צו דער מאַמען און נאָך דעם צו מײַן שוועגערין ברכה. די ביידע האָבן ווידער געגעבן אַ קוק אַרײַן אין פּאַפּיר אַרײַן און אַ זאַג :

סע שרייבט. –

אַט אַזוי, עטלעכע מאָל, ביז דאָס פּאַס איז געוואָרן פֿול ווי אַן אויג. עס איז שוין ניט געווען ווהיין צו גיסן וואַסער. דעמאָלט האָט מײַן ברודער אליהו געגעבן אַ הייב אויף די האַנט; "גענוג!" – און מיר אַלע פֿיר האָבן זיך געזעצט עסן.

ג.

נאָכן עסן האָבן מיר זיך גענומען צום צעגיסן די טינט אין פֿלעשער. פֿלעשער האָט מײַן ברודער אליהו צונויפֿגעבראַכט פֿון דער גאַנצער וועלט. אַלערליי פֿלעשער און פֿלעשלעך. גרויסע און קליינע. פֿלעשער פֿון ביר, פֿלעשער פֿון וויין, פֿלעשער פֿון קוואַס, פֿלעשער פֿון בראַנפֿן. און גלאַט פֿלעשער. און פּראַבקעס האָט ער אײַנגעהאַנדלט אַלטע, ס'זאָל קאָסטן וועלוועלער. און אַ "לייקע" האָט ער געקויפֿט אַ נייע און אַ קווערטל אַ בלעכנס אויף צו גיסן די טינט פֿון פּאַס אין די פֿלעשער. דאָ האָט ער ווידער אײַנגערוימט דער מאַמען אַ סוד, זי זאָל פֿאַרקייטלען די טיר. נאָך דעם האָט מען זיך אַלע פֿיר גענומען צו דער אַרבעט. די אַרבעט איז געווען אײַנגעטיילט דווקא גוט. מײַן שוועגערין ברכה האָט די פֿלעשער דורקגעשווענקען און איבערגעגעבן צו מיר אין די הענט אַרײַן. איך האָב נאָר באַדאַרפֿט אַרײַנשטעקן אין פֿלאַש אַרײַן די "לייקע" און צוהאַלטן מיט אײַן האַנט די "לייקע," מיט דער אַנדערער די פֿלאַש. און מײַן ברודער אליהו האָט געהאַט אײַן אַרבעט: אָננעמען מיטן קווערטל פֿון פּאַס און גיסן צו מיר איבער דער "לייקע." אַן אַרבעט איז דאָס זייער אַ ווילע, אַ פֿריילעכע. אײַן חסרון נאָר: ס'איז טינט, עס פֿלעקט די פֿינגער, די הענט, די נאָז, דאָס גאַנצע פנים. מיר ביידע, איך און מײַן ברודער אליהו, האָבן זיך געמאַכט שוואַרץ ווי די שדים. דאָס ערשטע מאָל זע איך,

מיין מאַמע זאָל לאַכן. פֿון מיין שוועגערין ברכה שמועסט מען ניט: יענע איז שיעור צעזעצט געוואָרן פֿאַר געלעכטער. מיין ברודער אליהו האָט פֿיינט, אַז מע לאַכט פֿון אים. בייזערט ער זיך אויף מיין שוועגערין ברכה און פֿרעגט זי, וואָס זי לאַכט. לאַכט זי נאָך שטאַרקער. ווערט ער נאָך מער אין פעס, לאַכט זי נאָך מער. אַלע מינוט כאַפט זי אָן אַ ספּאַזמע. ממש זי נעמט איין אַ מיתה-משונה! ביז די מאַמע הויבט זיך אָן בעטן, עס זאָל האָבן אַ סוף, און אונדז זאָגט זי, מיר זאָלן זיך איינוואַשן. מיין ברודער אליהו האָט אָבער קיין צייט ניט. אים קריכט ניט אין קאָפּ וואַשן זיך. אים ליגט דער קאָפּ אין די פֿלעשער. אויסגעגאַנגען אַלע פֿלעשער. ניטאָ קיין פֿלעשער! וווּ קריגט מען נאָך פֿלעשער? ער רופֿט אָפּ מיין שוועגערין ברכה אויף אַ זייט, גיט איר געלט און רוימט איר איין אַ סוד, זי זאָל גיין נאָך פֿלעשער. הערט זי אים אויס, טוט אים אַ קוק אין פנים אַריין און שיסט אויס אַ געלעכטער. ווערט ער אין פעס און רופֿט אַוועק די מאַמע אויפֿן זעלבן סוד. די מאַמע גייט אַוועק קויפֿן פֿלעשער, און מיר נעמען זיך גיסן וואַסער אין פֿאַס אַריין. פֿאַרשטייט זיך, ניט מיט אַ מאָל-ביסלעכווייז. נאָך יעדן עמער וואַסער טוט ער אַ הייב אויף די האַנט און אַ זאָג צו זיך אַליין: "גענוג!" נאָך דעם טוט ער אַ טונק איין די פען אין פֿאַס און אַ שרייב אַריין אין ווייסן פֿאַפּיר אַריין און אַ זאָג צו זיך אַליין:

סע שרייבט! -

און אַזוי עטלעכע מאָל, ביז די מאַמע קומט צו גיין מיט אַ נייעם טראַנספּאָרט פֿלעשער. מיר נעמען זיך ווידער צו דער פֿרעריקער אַרבעט: גיסן טינט פֿון פֿאַס אין פֿלאַש. ביז מיר בלייבן ווידער אָן פֿלעשער. ביז וואַנען איז דער שיעור? - - טוט אַ זאָג מיין שוועגערין ברכה. - קיין עין-הרע ניט! - - מאַכט די מאַמע, און מיין ברודער אליהו טוט אויף - ברכאַן אַ בייזן קוק, ווי איינער רעדט: ביסט מיר טאַקע אַ ווייב, נאָר אַ בהמה ביסטו, זאָל זיך גאָט - דערבאַרעמען!

.ד

וויפֿל טינט מיר האָבן-קאָן איך אייך ניט זאָגן. איך האָב מורא, אויב ניט טויזנט פֿלעשער! נאָר וואָס קומט אַרויס-ס'איז ניטאָ זיי וווּ אַהינצוטאָן. מיין ברודער אליהו איז געווען אומעטום. פֿאַרקויפֿן לאַחדים, פֿלעשלעכווייז-איז נישט קיין פּלאַן. אַזוי זאָגט מיין ברודער אליהו צו אונדזער שכנהס מאַן, מוישע דער איינבינדער. אַז ער איז אַריינגעקומען צו אונדז און דערזען, קיין עין-הרע, אַזוי פֿיל פֿלעשער, האָט ער זיך דערשראָקן און זיך געגעבן אַזש אַ וואָרף צוריק. דערזעט מיין ברודער אליהו, און עס קומט פֿאַר צווישן די

צוויי אַ מאָדנער שמועס. איך גיב אייך איבער דאָ דעם שמועס וואָרט ביי וואָרט:

אליהו: וואָס האָט איר זיך אזוי דערשראָקן?
איינבינדער: וואָס איז ביי דיר אין די פֿלעשער?

אליהו: וואָס זאָל זיין? וויין!

איינבינדער: וואָסער וויין? ס'איז דאָך טינט!

אליהו: היינט וואָס זשע פֿרעגט איר?

איינבינדער: וואָס וועסטו טאָן מיט אזוי פֿיל טינט?

אליהו: טרינקען.

איינבינדער: ניין, איך מיינ אָן קאַטאָוועס. וועסט פֿאַרקויפֿן לאחדים אויך?

אליהו: וואָס בין איך, אַ מעשוגענער? אז פֿאַרקויפֿן, וועל איך פֿאַרקויפֿן

צען פֿלעשער, צוואַנציק פֿלעשער, פֿופֿציק פֿלעשער. דאָס ווערט אָנגערופֿן

"הורט". איר וויסט וואָס הייסט "הורט"?

איינבינדער: איך ווייס וואָס הייסט הורט. וועמען וועסטו פֿאַרקויפֿן?

אליהו: וועמען? דעם רבֿ!

און מיינ ברודער אליהו גייט אַוועק צו די קרעמער. געקומען צו איינעם, אַ

גרויסן הורטאָוויק, הייסט ער זיך ברענגען אַ פֿלעשל. ער וויל עס אָנקוקען.

דעם אַנדערן האָט ער געבראַכט אַ פֿלאַש טינט, וויל ער ניט נעמען אין די

הענט אַריין, ווייל ס'איז אָן אַ קוויטל. אויפֿן פֿלעשל דאַרף זיין, זאָגט ער, אַ

שיין קוויטל מיט אַ צאַצקע. זאָגט אים מיינ ברודער אליהו: "איך מאַך ניט

קיין צאַצקעס, איך מאַך טינט". ענטפֿערט ער אים: "מאַכט געזונטערהייט".

האָט ער זיך אַ וואָרף געטאָן צו יידל דעם שרייבער. האָט אים יידל דער

שרייבער געזאָגט עפעס זייער אַ מיאוס וואָרט. ער האָט שוין, זאָגט ער, זיך

אָנגעקויפֿט מיט טינט אויף אַ גאַנצן זומער. פֿרעגט אים מיינ ברודער אליהו:

"וויפֿל פֿלעשער טינט האָט איר דאָס איינגעהאַנדלט?" זאָגט אים יידל דער

שרייבער: "פֿלעשער? איך האָב געקויפֿט אַ פֿלאַש טינט, וועל איך האָבן און

האָבן, ביז ס'וועט אויסגיין, וועל איך קויפֿן נאָך אַ פֿלאַש..." אַט האָסטו דיר

אַ געשעפֿט! אַ שרייבערוק קאָן! פֿריער האָט ער געזאָגט, אז אויף טינט גייט

באַ אים אַוועק אַ פֿאַרמעגן; איצט קויפֿט ער אַ פֿלאַש טינט, וועט ער האָבן

און האָבן!... מיינ ברודער אליהו איז נעבעך אויס מענטש. ער ווייסט ניט,

וואָס זאָל ער טאָן מיט אזוי פֿיל טינט? פֿריער האָט ער געזאָגט, אז לאחדים

פֿאַרקויפֿט ער ניט קיין טינט, נאָר הורט. איצט איז ער בעסער געוואָרן. ער

וועט שוין אָנהייבן, זאָגט ער, פֿאַרקויפֿן לאחדים. איך וואָלט שוין אַ בעלן זיין

וויסן, וואָס הייסט "לאחדים"?

אַט וואָס "לאחדים" הייסט. איר מעגט דאָס האָרכן.

מײן ברודער אליהו האָט געבראַכט צו טראָגן אַ גרויסן בויגן פּאַפּיר. ער
האָט זיך אַוועקגעזעצט און אָנגעשריבן מיט גרויסע סידור-אותיות:
דאָ פֿאַרקויפֿט מען טינט הורט
און לאַחדים גוט און וואָל וועל.
די צוויי ווערטער "לאַחדים" און "וואָל" זײַנען געווען אַזוי גרויס, אַז זײ
האָבן פֿאַרנומען כּמעט דעם גאַנצן בויגן. אַז דאָס אָנגעשריבענע האָט זיך
אויסגעטריקנט, האָט ער דאָס פּאַפּיר אָויסגעהאַנגען בײַ אונדז אויף דער
טיר פֿון יענער זײַט. אַ סך מענטשן זײַנען דורקגעאַנגען און האָבן זיך
אַפּגעשטעלט קוקן. איך האָב עס געזען דורכן פֿענצטער. מײן ברודער אליהו
קוקט אויך אין פֿענצטער אַרײַן און ברעכט די פֿינגער. אַ סימן, אַז ער איז
צעטראָגן. ער מאַכט צו מיר:

וויסטו וואָס? גיי אומיסטנע, שטעל זיך אַוועק בײַ דער טיר און הער זיך -
צו, וואָס זאָגט מען?

מיך דאַרף מען לאַנג ניט בעטן. איך שטעל מיך אַוועק בײַ דער טיר און זע,
ווער עס גײט פֿאַרבײַ, ווער עס שטעלט זיך אָפּ און וואָס מע רעדט.
אַפּגעשטאַנען אַקעגן אַ האַלבע שעה, קום איך אַרײַן צוריק אין שטוב. מײן
ברודער אליהו גײט צו צו מיר און פֿרעגט מיך שטיל:

נו? -

וואָס נו? -

וואָס האָבן זײ געזאָגט? -

ווער? -

די מענטשן, וואָס זײַנען געגאַנגען פֿאַרבײַ. -

זײ האָבן געזאָגט, אַז ס'איז שײן אָנגעשריבן. -

און מער גאַרנישט? -

מער גאַרנישט. -

מײן ברודער אליהו זיפֿצט. וואָס זיפֿצט ער? די מאַמע פֿרעגט אים אויך דאָס
זעלבע.

וואָס זיפֿצסטו, נאַרעלע? וואָרט אויס אַ קאַפּ. אין איין טאָג, ווילסטו, זאָל

אויספֿאַרקויפֿט ווערן די גאַנצע סחורה?

כאַטש אַ פעטשאַטעק!.. -

זאָגט איר מײן ברודער אליהו מיט טרערן אין האַלדז. -

ביסטו אַ גרויסער נאַר, זאָג איך דיר. וואָרט אויס, מײן קינד, דו וועסט אים -

ירצה השם, האָבן אַ פעטשאַטעק אויך.

אַזוי זאָגט צו אים די מאַמע און גרייט צום טיש. מיר וואָשן זיך און גייען
עסן. מיר שפּאַרן זיך צונויף אַלע פֿיר אינײנעם. איבער די פֿלעשער איז ענג
אין שטוב-סכנות. נאָר וואָס מיר האָבן געמאַכט המוציא, לויפֿט אַרײַן אַ
בחורל. אַ טשיקאַווע בחורל. ער איז שוין אַ חתן. איך קען אים. קאָפל
הייסט ער. דער טאַטע זײנער איז אַ שניידער. אַ דאַמסקע שניידער.

דאָ פֿאַרקויפֿט זיך טינט לאחדים? -

יאָ, וואָס איז דען? -

איך האָב געוואָלט אַ ביסל טינט. -

וויפֿל דאַרפֿסט דו טינט? -

גיט מיר פֿאַר אַ קאָפעקע טינט. מײַן ברודער אליהו איז אויסער זיך. ער -
זאָל זיך ניט שעמען פֿאַר דער מאַמען, וואָלט ער אָט דעם חתן קאָפל פֿרײער
דורקגעפאַטשט און נאָך דעם אַרויסגעוואָרפֿן פֿון שטוב. ער האָלט זיך אײַן
און גיסט אים אָן פֿאַר אַ קאָפעקע טינט. עס גייט ניט אַוועק קיין פֿערטל
שעה, קומט אַרײַן אַ מיידל. דאָס מיידל קען איך ניט. זי קאַלופּעט מיטן
פֿינגער די נאָז און רעדט צו מײַן מאַמען:

דאָ מאַכט מען טינט? -

יאָ, וואָס איז דען? -

די שוועסטער האָט געבעטן, טאַמער קאַנט איר איר לײען אַ ביסל טינט? זי -
דאַרף אַוועקשרײַבן אַ בריוול קיין אַמעריקע צו איר חתן.

ווער איז דיין שוועסטער? -

בתיה די נײטאַרין. -

אַ? זע נאָר, ווי זי איז אויסגעוואַקסן! קײן עין הרע! איך האָב דיך גאָר -
נישט דערקענט. אַ טינטערל האָסטו?

ווי קומט צו אונדז אַ טינטערל? מײַן שוועסטער האָט געבעטן, טאַמער -
האָט איר אַ פען, זי וועט נאָר אָנשרײַבן דאָס בריוול קיין אַמעריקע, גיט זי
אײך אָפּ צוריק די טינט און פען.

מײַן ברודער אליהו איז נישטאָ בײם טיש. ער איז אין אַלקער. ער גייט
אַרום מיט שטילע טריט, קוקט אַראָפּ און בײסט די נעגל.

1.

וואָס האָסטו אָנגעמאַכט אַזוי פֿיל טינט? האָסטו, אפנים, געוואָלט פֿאַרזאָרגן
די וועלט מיט טינט. טאַמער וועט זײַן אַ הונגער אויף טינט?

אַזוי האָט אים געזאָגט אונדזער שכנהס מאַן, משה דער אײנבינדער. אַ
מאָדנער ייד, אָט דער אײנבינדער! ער האָט אײך אַ טבֿע זאַלצן יענעם אויף
די ווינדן. אַזוי איז ער, דאַכט זיך, נישקשה פֿון אַ מענטש, נאָר אַ ביסל אַ

נודניק. האָט ליב זיך איינעסן יענעם אין דער גרגרת. מיין ברודער אליהו
 האָט אים אָבער גוט געגעבען! ער האָט אים געזאָגט, אַז ער זאָל בעסער
 אַכטונג געבן אויף זיך אַליין, ער זאָל ניט פֿאַרבייטן די יוצרות. ניט בינדן אַ
 הגדה מיט אַ סליחה איננינעם... משה דער איינבינדער ווייסט שוין, וואָס
 דער שטאָך באַדייט! ער האָט אַ מאָל גענומען אַ שטיקל אַרבעט ביי אַ יידן אַ
 בעל-עגלה. אַ הגדה האָט אים דער בעל-עגלה געגעבן איינבינדן. האָט זיך
 געטראָפֿן אַן אומגליק: אַל-פי טעות, האָט דער איינבינדער אַריינגעבונדן אין
 דער הגדה אַ שטיק פֿון אַ פֿרעמדער סליחה. דער בעל-עגלה וואָלט זיך אפֿשר
 ניט כאַפֿן, האָבן די שכנים דערהערט אַז אַנשטאַט "שפֿוך חמתך על הגויים"
 האָט דער בעל-עגלה געגעבן אַ זינג אויס מיט אַ וויינענדיקן ניגון פֿון סליחות
 "הנשמה לך והגוף פעלך"... ס'איז געוואָרן זייער אַ גרויס געלעכטער. אויף
 מאָרגן איז דער בעל-עגלה געקומען צו אונדזער שכן דעם איינבינדער און
 האָט אים געוואָלט צערייסן אויף צווייען.
 גזלן, וואָס האָט איר געהאַט צו מיר? למאי האָט איר אַריינגעהאַקט אין -
 מיין פסחדיקער הגדה אַ חמצדיקע סליחה? אַט רייס איך אייך אַרויס די
 קישקעס פֿון בויד!...
 יאָ, מיר האָבן געהאַט דעמאָלט אַ פֿריילעכן פסח.
 נאָר האָט קיין פֿאַראיבל ניט, וואָס איך בין אַריין מיט אַ פֿרעמדער מעשה.
 איך קער מיך באַלד אום צוריק צו אונדזערע גאָלדענע געשעפֿטן.

קאַפיטל 8

נאָכוויינענישן פֿון דער טינט-פֿאַרפֿלייצונג

א.

מיין ברודער אליהו גייט אַרום אין איינע צרות. וואָס טוט מען מיט דער
 טינט?
 ווידער אַ מאָל טינט? -- זאָגט אים די מאַמע. --
 איך רעד נישט פֿון קיין טינט! -- ענטפֿערט איר מיין ברודער אליהו. -כאַפט -
 דער רוח די טינט! איך רייד פֿון די פֿלעשער! עס ליגט אַ קאַפיטאַל אין די
 פֿלעשער! מע דאַרף זען אויסליידיקען די פֿלעשער און מאַכן פֿון זיי געלט!...
 פֿון אַלצדינג מאַכט ער געלט! און עס בלייבט, אַז מע דאַרף די טינט
 אויסגיסן צו אַל די שוואַרצע יאָר! שלעכט איז נאָר איין זאַך: ווהיין גיסט
 מען אויס אַזוי פֿיל טינט? עס איז פשוט אַ בזיון!...
 עס וועט זיך ניט העלפֿן-זאָגט מיין ברודער אליהו. -מע וועט מוזן צוואַרטן -
 ביז ביי נאַכט. ביי נאַכט איז פֿינצטער, וועט קיינער ניט זען.

קוים דערלעבט נאכט. אויף צו להכעיס, שיינט די לבנה, ווי אַ לאַנטערן.
דעמאָלט ווען מע דאַרף, וועט זי זיך באַהאַלטן. איצט איז זי דאָ. מע האָט
געשיקט נאָך איר! ... אזוי זאָגט מײַן ברודער אליהו, און מיר טראָגן אַרויס אַ
פֿלאַש נאָך אַ פֿלאַש-און פֿליוך אין דרויסן אַרויס. פֿון גיסן אין איין אָרט
ווערט אַ טײַך. מע דאַרף נישט גיסן כסדר אויף איין אָרט. אזוי זאָגט צו מיר
מײַן ברודער אליהו, און איך פֿאַלג אים. איך זוך אויס אַלעמאָל אַ פֿריש
אָרט. יעדע פֿלאַש האָט באַ מיר אַן אַנדער אָרט. דער שכנהס וואַנט-פֿליוך!
דעם שכנס פֿאַרקאַן-פֿליוך! צוויי ציגן ליגן אַקעגן דער לבנה און מעלה-גהרן-
פֿליוך!

היינטיקס מאָל גענוג-זאָגט מײַן ברודער אליהו, און מיר גייען שלאָפֿן. -
שטיל און פֿינצטער. עס לאָזט זיך הערן דער טשירקון. פֿון הינטערן אויוון
הערט זיך אַ מרוקען פֿון דער קאַץ. אַ גרויסע פעפֿערין: טאָג ווי נאָכט וואָלט
זי זיך נאָר געוואַרמט און געדרימלט. אין הויז, אויף יענער זײַט טיר, הערן
זיך שטילע טריט. אפֿשר אַ ניט-גוטער?... די מאַמע שלאָפֿט נאָך ניט. זי
שלאָפֿט, דאָכט זיך, קיין מאָל ניט. איך הער זי שטענדיק, ווי זי קנאַקט די
פֿינגער, זיפֿצט און קרעכצט און רעדט צו זיך אַליין. אַזאַ טבֿע באַ איר. אַלע
נאָכט טענהט זי זיך אויס אַ ביסל. זי דערציילט אירע גרויסע צרות. מיט
וועמען רעדט זי דאָס? מיט גאָט?... אַלע מינוט לאָזט זי אויס מיט אַ קרעכץ:
אוי, גאָט! גאָט! -

ב.

איך ליג נאָך אויף מײַן געלעגער, אויף דער ערד, און הער פֿונעם שלאָף אַ
הו-האַ. עס לאָזן זיך הערן אַלערליי באַקאַנטע קולות. ביסלעכווייז עפֿן איך
אויף די אויגן-ס'איז שוין גרויסער טאָג. די שײַן פֿון דער זון האָט זיך
אַריינגעריסן דורכן פֿענצטער. רופֿט מיך אין דרויסן אַרויס. איך וויל מיך
דערמאָנען, וואָס איז געווען נעכטן - - אַהאַ! טינט!... איך כאַפּ מיך אויף און
טו זיך אָן אויף גיך. מײַן מאַמע איז פֿאַרוויינט (ווען איז זי ניט פֿאַרוויינט)?
מײַן שוועגערין ברכה איז אין פעס (ווען איז זי ניט אין פעס?). און מײַן
ברודער אליהו שטייט אין מיטן שטוב, דעם קאַפּ אַראָפּ, כאַטש מעלק אים
אויס. וואָס איז די מעשה? ניט איין מעשה, נאָר עטלעכע מעשיות! אונדזערע
שכנים זענען אויפֿגעשטאַנען אין דער פֿרי, האָט זיך אַנגעהויבן אַ חתונה-מע
האָט זיי געקוילעט. איינעם האָט מען אַפּגעשפּריצט די גאַנצע וואַנט מיט
טינט. דעם אַנדערן האָט מען אַפּגעגאַסן דעם פֿאַרקאַן, אַ נייעם פֿאַרקאַן.
דער דריטער האָט געהאַט צוויי ווייסע ציגן. האָט מען זיי אים געמאַכט
שוואַרץ, נישט צו דערקענען. דאָס אַלץ וואָלט נאָך געווען צו דערליידן, ווען
ניט דעם שוחטס זאַקן. אַ נייע פֿאַר זאַקן, ווייסע זאַקן, האָט די שוחטקע

אויסגעהאנגען באַ אונדזער שכנה אויפֿן פֿאַרקאַן, האָט מען פֿון זיי געמאַכט אַ תּל. עמעצער האָט זי געבעטן, זי זאָל אויסהענגען זאָקן אויף אַ פֿרעמדן פֿאַרקאַן? די מאַמע האָט איר צוגעזאָגט אָפּקויפֿן אַ פֿאַר נייע זאָקן. אַבי ס'זאָל זיין שטיל. וואָס זשע וועט זיין מיט דער וואַנט? מיטן פֿאַרקאַן? ס'איז געבליבן, אַז מײַן מאַמע מיט מײַן שוועגערין ברכה זאָלן מחילה זיך אַוועקשטעלן מיט צוויי בערשטלעך און מיט ווייסער ליים און פֿאַרשמירן די פֿלעקן.

אײער גליק, וואָס איר האָט אָנגעטראָפֿן אויף ערלעכע שכנים. ווען איר – טרעפֿט מיט אײער טינט אויף מנשה דעם רופֿאס גאַרטן, וואָלט איר געוויסט וואָס פֿאַר אַ גאָט מיר האָבן!
אַזוי זאָגט אונדזער שכנה פעסי צו מײַן מאַמען.
וואָס זשע מײַנט איר? צו שלימזל באַדאַרף מען אויך האָבן מזל! -- --
ענטפֿערט איר די מאַמע און קוקט אויף מיר.
וואָס מײַנט זי דערמיט אַ שטייגער? ..

ג.

איצט וועל איך שוין זיין קליגער, -- מאַכט צו מיר מײַן ברודער אליהו. --
לאַז נאָר ווערן נאַכט, אַזוי טראָגן מיר אָפּ די פֿלעשער צום טײַך.
גערעכט, ווי איך בין אַ ייד! וואָס קאָן זיין נאָך קליגער דערפֿון? סײַ ווי סײַ גיסט מען אין טײַך אַרײַן כל-הפֿאַסקודסטוועס! דאָרט וואַשט מען גרעט, דאָרט באַדט מען פֿערד, דאָרט פּליוסקען זיך חזירים. איך בין מיטן טײַך אַ נאָענטער מחותן. איך האָב אײַך שוין אַ מאָל באַשריבן, ווי איך כאַפּ דאָרטן פֿיש. דערפֿון וועט איר לײכט פֿאַרשטיין, ווי איך האָב אויסגעקוקט אויף דער מינוט, ווען מיר וועלן גיין צום טײַך. עס איז נאָר געוואָרן נאַכט, האָבן מיר אָנגעפּאַקט פֿולע קוישן מיט פֿלעשער און גענומען טראָגן זיי צום טײַך.
אויסגעגאַסן די טינט, אָפּגעטראָגן די ליידיקע פֿלעשער אַהיים און אָנגענומען ווידער אַ מאָל פֿולע פֿלעשער. אַ גאַנצע נאַכט האָבן מיר אַזוי געאַרבעט. איך האָב שוין לאַנג נישט געהאַט אַזאַ גוטע פֿריילעכע נאַכט. שטעלט אײַך פֿאַר: די שטאָט שלאָפֿט. דער הימל איז אויסגעשטערנט. די לבנה שײַנט אַראָפּ אין טײַכל אַרײַן. ס'איז שטיל-מחיה. דאָס טײַכל איז אַ לעבעדיק טײַכל. קומט נאָך פּסח, אַז עס צעגײט דאָס אײַז, אַרבעט דאָס מעשים! בלאַזט זיך אָן, צעשפּרייט זיך און צעגיסט זיך. וואָס ווײַטער ווערט דאָס קלענער, שמעלער און פּלאַטשיקער. צום סוף זומער ווערט דאָס גאַר אַנטשוויגן. עס כאַפט אַ דרימל. עמעצער אויפֿן דנאָ אין בלאַטע מאַכט: בול-בול-בול. אַ פֿאַר זשאַבקעס רופֿן זיך אָפּ פֿון יענער זײַט: קוואַ-קוואַ! ס'איז אַ בזיון, ניט קיין

טייד! איר קאנט פארשטיין, אז איך קאן אים איבערגיין צו פֿוס פֿון ברעג צו ברעג נישט אויסגעטאָן די הויזן!
פֿון אונדזער טינט איז דאָס טייכל געוואָרן אַ ביסל גרעסער. אַ קלייניקייט, אַפֿשר טויזנט פֿלאַש טינט! דערפֿאַר אָבער האָבן מיר זיך אָנגעהאַרעוועט ווי די אַקסן. אַנטשלאָפֿן געוואָרן זיינען מיר ווי די געהרגעטע. אויפֿגעוועקט האָט אונדז די מאַמע מיט אַ געוויין:
פֿאַרפֿינצטערט בין איך געוואָרן און וויי איז מיין וועלט! וואָס האָט איר - געטאָן אַזעלכעס מיטן טייך? ... עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז מיר האָבן אומגליקלעך געמאַכט אַ גאַנצע שטאָט: די וועשערניס האָבן ניט וווּ צו וואַשן גרעט. די בעלי-עגלות האָבן ניט וווּ אָנצוטרינקען די פֿערד. די וואַסערפֿירער... אָט וועלן זיי זיך צונויפֿנעמען אַלע אין איינעם און וועלן קומען זיך רעכענען מיט אונדז. אַזוי זאָגט אונדז אָן די מאַמע אַ בשורה. מיר אָבער ווילן אויף זיי ניט וואַרטן. מיר ווילן ניט זען, ווי אַזוי וואַסערפֿירערס וועלן זיך מיט אונדז רעכענען. איך און מיין ברודער אליהו נעמען די פֿיס אויף די פֿלייצעס און מאַרש צו זיינעם אַ חבֿר פיני.
דאָרט לאָזן זיי אונדז זוכן, אַז זיי באַדאַרפֿן!... -
אַזוי זאָגט מיר מיין ברודער אליהו, נעמט מיך פֿאַר אַ האַנט, און מיר לאָזן זיך גיך און געשווינד באַרג-אַראָפּ צו זיין חבֿר פיני. אַז מיר וועלן זיך זען, וועל איך אייך אַ מאָל באַקאַנט מאַכן מיט מיין ברודער אליהוס חבֿר פיני. ס'איז כּדאַי, איר זאָלט זיך מיט אים באַקענען: ער האָט אויך אין זיך גוטע געדאַנקען.

באַארבעט און צוגעגרייט פֿון לעאָנאַרד פּראָגער, מירל שיינהויט-הירשאָן, נח מילער און רפֿאל פֿינקל.